

5.

Az online Baja – Egy város felfedezi magát az interneten

Kumin Ferenc

Bevezető

Az internetbe vetett hit a 2000-es évet sújtó, majd 2001-ig is elhúzódó megtorpanást figyelembe véve sokat oldódott a kezdeti euforikus várakozásokhoz képest. A kijózanodást elsősorban a kereskedelmi internetes vállalkozások tömeges csődje, és ezzel együtt a tőzsdei „dotkom”-cégek részvényárfolyamainak mélyrepülése hozta el. A nem profitorientált internetes alkalmazások fejlődését mindezek a fejlemények kevésbé érintették. Mivel a közigazgatás különböző szintjein elhelyezkedő szervezetek lassabban és megfontoltabban kezdik kihasználni a világháló lehetőségeit, ezen a területen nem is volt szükség az előreszaladt kereskedelmi internetvállalkozásokat sújtó kijózanító pofonra.

Az e-demokrácia és e-kormányzat lassabb, de talán szervezesebb fejlődési folyamata egyre több szakember figyelmét vonja ezekre a területekre világszerte. Elemzések sora készül, melyek legfőbb célja, hogy az internet előtti időkből született politikai elméleteket, kategóriákat hozzáigazítsák az internet által kialakított új körülményekhez. A külföldi politológiai szakirodalom az elméletek újraértelmezésén túl igyekszik esettanulmányokon keresztül, empirikus úton is feltárni az online politizálás zsenge világát. Ezek a tanulmányok rendszerint olyan kisebb közösségek elektronikus közéleti tevékenységét elemzik, amelyek valamely sajátos, helyi körülmény kapcsán

kiemelkedő mértékben, az átlagoshoz képest némileg előresietve alkalmazták ezt az új médiumot. Ilyen tanulmányok olvashatók többek között Amszterdamról, Berlinről, Santa Monicáról. (Tambini, Damian 1998)

Hasonló munkák Közép- vagy Kelet-Európában eddig nem születtek. Bár teljesen nyilvánvaló, hogy az informatika és elsősorban az informatikai infrastruktúra terén ez a régió relatív elmaradottságot mutat az Egyesült Államokhoz és Nyugat-Európához képest, a korlátozott adottságokkal élve itt is lehet kiemelkedően aktív internetes politikai közéletet gyakorló közösségeket találni. Ezek tanulmányozásával alkalom nyílik a szakirodalomban mutatkozó területi hiányosság részleges pótlására. Erre már csak azért is szükség lenne, mert a világ politológus társadalma az elmúlt tíz évben a rendszerváltástól kezdve megkülönböztetett figyelemmel követte a volt szocialista országok átalakulását, és a tranzitológia a politikatudomány egyik vezető területévé vált. Méltatlan lenne, ha a demokratikus konszolidáció lezajlásával az érdeklődés középpontjába került elektronikus politizálás kapcsán megfeleldenénk erről a régióról.

Tanulmányom témájául így egy olyan magyarországi kisvárost választottam, amelynek internetes aktivitásáról a város határain kívül is sokan tudomást szerezhettek. Kutatásom objektivitására viszonylagos garanciát ígér, hogy a kiemelkedő online aktivitáson kívül semmilyen más szempont nem indokolta Baja kiválasztását, gyakorlatilag teljesen idegenként és kívülállóként fogtam bele a kutatásba. A város online aktivitása magyar viszonylatban is jelentős, ám azt már most szükséges tisztázni, hogy nem hasonlítható a fent említett külföldi példákhoz. A résztvevők száma csekély, és a város vezetése sincs teljes mértékben elkötelezve az új technológiák mellett. Mégis számtalan tényező alkalmassá teszi ezt az esetet arra, hogy az embrionális állapotban lévő online közélettel kapcsolatos alapvető kérdésekre választ keressünk:

1. Melyek azok a tényezők, amelyek hozzájárultak Baja kiemelkedő internetes politikai aktivitásához?
2. Mik azok a potenciális konfliktusok, amelyek a fejlődés korai stádiumában megjelennek, melyek a szemben álló csoportok érvei és hogyan hozhatók ezek összhangba?
3. Hogyan tudja az online politizáló közösség befolyásolni a helyi döntéshozatalt?

4. Milyen jövőbeni lehetőségek adódnak a jelenlegi nehézségek leküzdésére és egy olyan rendszer létrehozására, amely növelheti a résztvevők számát?

A kérdések megválaszolásához munkám első részében rövid elméleti áttekintést nyújtok az e-demokrácia és az e-kormányzat általános ismérveiről. Ezt követően röviden ismertetem a bajai eset sajátosságait, számba véve azokat a főbb csomópontokat, amelyek ismertté és elismertté tették a város online aktivitását. Végül elemzést készítek, amelyben – felhasználva a Baján végzett empirikus adatfelvétel tanulságait – megkísérek válaszolni a fent megfogalmazott kérdésekre.

Kutatásom módszertanát tekintve legfőbb forrásaim három csoportra oszthatók: az első az interneten rendelkezésre álló számtalan Baját érintő forrás, maguk az elemzett oldalak és számos kapcsolódó tartalom. Másodsorban a helyszíni adatfelvétel, amely sok érintett személlyel lefolytatott mélyinterjú formájában készült. Harmadsorban minden egyéb olyan szekunder forrást – főképp Baját érintő statisztikát – igyekeztem felkutatni, amely lényeges információval szolgálhatott munkámhoz. Az így összegyűlt adatokból elsősorban kvalitatív elemzéssel igyekeztem következtetéseket levonni, és a kérdéseimre választ találni. Az adatfelvételt 2001. április végével zártam le.

Elméleti vázlat az e-demokráciáról és az e-kormányzásról

A demokrácia történeti fejlődése során a demokratikus politizálás és döntéshozatal gyakorlati megvalósítására a politikai-filozófiai irodalom klasszikusai számtalan megoldást kínáltak. A legtöbb esetben a központi probléma a részvétel biztosítása, amely módot teremt a különböző egyéni értékek és érdekek becsatornázására és aggregálására a politikai döntéshozatalban. Az ókori görög városállamokban a politikai tevékenységre mint minden cselekvések legnagyobb értékére tekintettek, amely a háztartástól teljesen elkülönülő köz színterén zajlott. Nagyjából ez a szociográfiai-politikai keret volt történelmünk során az utolsó, amelyben megvalósítható volt – a maga anti-demokratikus korlátaival együtt – a közvetlen demokrácia gyakorlása. (H. Arendt 1958)

Nagyot ugorva az időben, már az újkori demokratikus elméletek igyekeztek megoldást kínálni a politikai részvétel problémáira. John Stuart Mill

egyik legfontosabb munkájában a minél nagyobb tömegek politikai döntéshozatalba való bevonását tekinti elsődleges célnak, és ezt egyedül választott képviselő útján tartja megvalósíthatónak. Ez a szemlélet mára a világ azon részén, amely elfogadta a centrum-országok által diktált demokratikus rezsimit, gyakorlatilag paradigmává vált. Országoként változó kultúrája van ugyan az alkalmi népszavazásoknak, melyek alkalmával egyes kérdésekben a szavazók közvetlen döntést hozhatnak, a döntések túlnyomó többségét mégis minden demokratikus állam választott képviselőknél vagy nem választott adminisztráción keresztül, tehát indirekt módon hozza meg.

A közvetett és a közvetlen demokrácia elméletét tanulmányozva két szélső elméleti álláspont határozható meg. Az egyik a tökéletes vagy abszolút képviselői demokrácia, amelyben a választók részvétele és döntése kizárólag képviselőik személyének kiválasztására korlátozódik. Ebben az ideáltípusban az értékek és érdekek érvényesítése úgy zajlik, hogy a választó a képviselőnek jelölt személyek várható magatartásáról tájékozódik, és megbecsüli, hogy ez mennyiben felel meg az általa preferált modellnek. A személy kiválasztása után viszont az előre meghatározott kormányzati-parlamentári ciklus lejártáig aláveti magát képviselője döntéseinek, és választásának esetleges korrekcióját csupán a következő rendes választáskor hozott döntésével teszi meg. A másik szélső pont a tökéletes vagy abszolút közvetlen demokrácia, amelyben csak azok a döntések tekinthetők legitimnek, amelyeket a közösség közvetlen módon megerősített, praktikusán valamennyi döntést népszavazással jóváhagyott. (J. Budge 1996)

A mai modern demokráciák többsége valahol e két szélső pont között helyezkedik el, kisebb-nagyobb távolságra azoktól. A tökéletes képviselői modelltől való eltérést a jelen politikai világ legjellemzőbb aktorainak – a pártoknak – létezése eredményezi. A kormányzati szerepért versengő pártok ugyanis egységes politikai megoldást kínálnak valamennyi zászlajuk alatt induló képviselőjelölt nevében, így a mai választási gyakorlatról a legtöbb esetben elmondható, hogy szavazáskor sokkal inkább a pártprogramokban foglalt konkrét ügyek kapcsán, mintsem a jelölt személyét mérlegelve születik döntés. Ez a gyakorlat elmozdulást jelent a tökéletes képviselői modelltől, hiszen a *de facto* pártokra való szavazással lehetőség kínálkozik a választóknak arra, hogy közvetlen döntést hozzanak olyan ügyekről, amelyeket a versengő pártok programjukba foglaltak.

Jól látható azonban, hogy ez a gyakorlat meglehetősen erősen korlátozza a közvetlen döntéshozatalt. Ennek egyik fő oka a pártprogramok csomagjellege, azaz, hogy a pártokra adott voksal a választóknak a különböző programokban megtalálható valamennyi szakpolitikai elemre áldásukat kell adniuk, holott könnyen lehet, hogy számukra, értékeiknek és érdekeiknek megfelelően valamely szakpolitikai területen az egyik, míg egy másikon egy attól különböző párt kínálja az optimális választást. A másik probléma a pártok kapuőr-funkciójában érhető tetten: eleve csak olyan ügyek kapcsán kínálnak alternatívát, amelyeket a külvilág felől érkező számtalan igény közül érdemesnek találnak arra, hogy politikai agendájuk részévé tegyék. Számtalan, az egyén számára kardinális probléma rekedhet ki így teljesen a politika világából, és a pártra adott voks gyakorlatilag nem teremt módot számos igény kielégítésére.

Az internet – mint új lehetőségeket hordozó kommunikációs csatorna – ezen a területen jelenthet újdonságot a jelenlegi gyakorlathoz képest. A politikai döntéshozatali folyamatban éppen a szigorú kapuőri funkciót oldhatja. Erre a világhálóknak az a tulajdonsága teremt lehetőséget, hogy ez a technológia olyan, eddig rendelkezésre nem álló potenciált képvisel, amelynek köszönhetően gyakorlatilag bármely felhasználó – jelen kontextusban a politikai egyén – nagyon nagy nyilvánosság számára eljuttathat üzeneteket, így az intézményesült kapuőröket megkerülve saját ügyét is a politikai diskurzus tárgyává teheti. Persze mindez megint csak egy elméleti ideáltípus, hiszen csak a technikai lehetőség garantált, az üzenetnek nagyon sok feltételt kell teljesítenie ahhoz, hogy valóban, politikai szinten is értelmezhető hatást váltson ki.

Az internet a politika világában tehát elméletileg lehetőséget teremt ahhoz, hogy a képviseleti-közvetlen demokráciaskálán a közvetlen irányába történjen elmozdulás. Ennek az esettanulmánynak az egyik célja éppen e hipotézis valódi igazságtartalmának ellenőrzése. A vizsgálat további célja, hogy a konkrét eset kapcsán a jelenlegi e-demokráciára és e-kormányzatra vonatkozó értelmezések alkalmazhatóságát is értékeljem. Dolgozatomban e-demokráciának a következő jelenséget tekintem: online médium által közvetített, strukturált, racionális diskurzus közügyekről, amelyben a közösség valamennyi tagja egyforma súllyal részt vehet, és amelyben a közösség vezetői is részt vesznek, rendszeresen válaszolnak a résztvevők által feltett releváns kérdésekre és döntéshozatalukban tekintettel vannak a vitákban elhangzottakra. Ez a megközelítés hangsúlyozza az online-közösségek deliberatív

funkcióját, azaz a közügyek megvitatásának ciklikus ismétlődését mindaddig, amíg a résztvevők álláspontja kellőképp meg nem közelíti egymást, és amíg ki nem alakul egy olyan közös pozíció, amely a politikai döntéshozatal számára értelmezhető és hasznos alapot kínál.

Jól látható, hogy az e-demokráciának ez a megközelítése egyfajta minimális verziót képvisel, hisz nem tartalmaz feltételeket a tömeges részvételtől, sem a tagok által „deliberált” közös pozíciók intézményes kikényszeríthetőségéről. Ennek az az oka, hogy a jelen tanulmány egy olyan definíció használatát kívánja meg, amely a bajai és a hozzá hasonló embrionális állapotban levő kezdeményezések esetében is értelmezhető. Másrészt azonban ez a meghatározás megfelel a fent vázolt „gyengébb kapuőri” funkciónak és így egy közvetlenebb demokráciatípus felé történő elmozdulás kritériumainak.

Az e-kormányzat definiálásakor figyelembe kell venni az alkalmazott környezet fejlettségi színvonalát is. Az Amerikai Közigazgatási Társaság (ASPA) öt szintjét különbözteti meg az e-kormányzati megoldásoknak. A bajai esettanulmány kapcsán a fejlettség szerint rendezett skálán valahol az alsó két stádium (a fejlődő és a kibővített hálózati jelenlét) közötti meghatározás alkalmazható. Ezt úgy lehet összefoglalni – átültetve a nemzeti kormányzatra vonatkozó elemeket helyi önkormányzatra –, hogy a városháza rendelkezik olyan hálózati jelenléttel, amely a polgárok egyoldalú tájékoztatását célozza, közérdekű információkat – mint például helyi rendeletek és előterjesztések, elérhetőségek és hivatali idők – nyújt, viszonylagos rendszerességgel frissíti az oldalak tartalmát és a városhoz kapcsolódó további hivatalok felé is elágazási pontként használható felületet kínál. A további szintek szofisztikált funkcióit esettanulmányom szereplői még biztosan nélkülözni kényszerülnek, így nincs módjuk közvetlen interakcióra és ügyintézésre a különböző városi hivatalokkal, nem tudnak a város nyilvános adatbankjaiban magas színvonalú keresőkkel információkat gyűjteni, vagy akár pénzügyi tranzakciókat bonyolítani.

Mindezek az elméleti alapok reményeim szerint igazolják, hogy kutatásom nem túlzott várakozásokat és illúziókat kergetve indult. Már a munka kezdetén tudatában voltam annak, hogy Baja esete csak módjával lesz képes kérdéseimre választ adni. Mégis azzal a reménnyel fogtam hozzá a vizsgálatokhoz, hogy ennek a hatalmas témának legalább bizonyos részterületein található értékelhető adatokat, amelyek az e-demokrácia és e-kormányzat

magyarországi fejlődése szempontjából fontos információkkal szolgálhatnak.

A bajai eset bemutatása

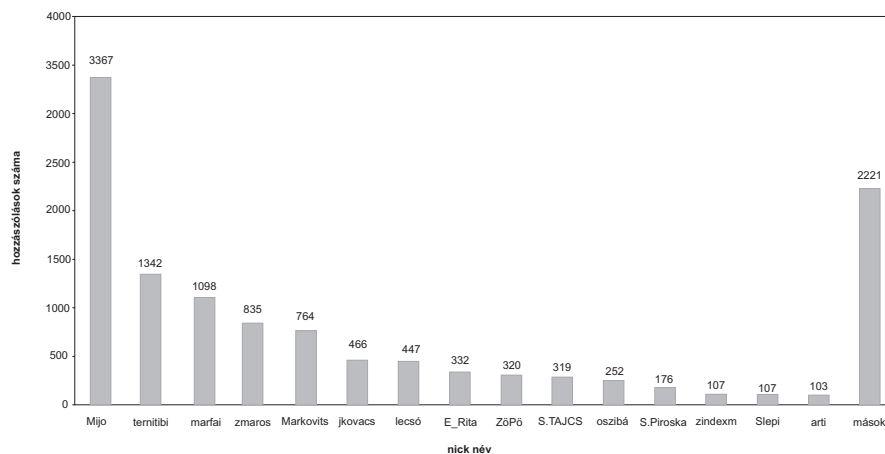
A bajai eset a külvilág számára elsőként az Index hírportál egyik fórumából vált ismertté. 1999 decemberében indult a sikert megalapozó topik *Bajai régió saját névvel, kötetlenül* címmel. Indulása óta ez a topik közel 13000 hozzászólást tudott összegyűjteni, ami önmagában is tekintélyes szám, ám a másik két – azóta alakult – regionális fórummal összehasonlítva is kiemelkedő (Kelet-Magyarország: 8000 hozzászólás, Kecskemét: 600 hozzászólás). Az egyedüli topikként induló bajai kezdeményezést az Index szerkesztői is hamar elismerték, látva rendkívül gyors gyarapodását, *Bajai régió* címen fórumcsoportot hoztak létre, amelyen belül kisebb, különálló, Baját és környékét érintő témák megvitatására is lehetőség nyílt.

A legfontosabb innovációt a kiinduló topik címében is megfogalmazott igény jelentette: a hozzászólásokat mindenki csak a saját nevével, jól beazonosítható identitással tehetné közzé. Ennek az igénynek az alapítók úgy szereztek érvényt, hogy minden olyan felhasználónév alatt érkező hozzászólást töröltettek a moderátorral, amelyikről nem lehetett biztosan tudni, hogy ki áll mögötte. A bemutatkozásra a *Bajai régió* fórumon belül nyitottak egy külön topikot. Minden új tagnak itt kellett magáról néhány jellemző dolgot elmondani, és két már „lekáderezett” tagnak igazolnia kellett, hogy az új jelentkező valóban azonos a névvel. Mindez azért jelentett fontos újdonságot, mert az Index többi fórumán éppen a beazonosíthatatlan becenevhasználat vált jellemzővé, aminek következménye a diskurzusok gyakran durva hangneme lett, valamint megsokszorozta az olyan radikális beírásokat, amelyeket csak az inkognitó védőpajzsa mögül mernek közzétenni szerzőik.

Az Index Baja-fórumának hozzászólási statisztikái nagy mértékű aránytalanságot mutatnak. Összesen 196 személy van a kb. 38500 lelket számláló városban, aki valaha is hozzászólta a fórumhoz. Talán még meglehetősen, hogy 128 fő kevesebb, mint tíz alkalommal szólalt meg a *Bajai régió* két és fél éve alatt, 53-an pedig tíz és száz közötti esetben fűztek kommentárt a vitákhoz. Tizenöt személy maradt tehát, aki száznál több hozzászólást produkált, az élen álló – egyébként alapító – Mijo egymaga közel 3500 kommentárral gazdagította a fórumot (1. ábra). Mindez jól mutatja a bajai internetes közösség arisztokratikus jellegét; mintha a rendszeresen hozzászólók egy sajátos helyi felsőházat alkotnának, amelyben mandátumuk kizárólagos

98 *Hatalom a mobiltömegek kezében*

alapja a rendszeres internetezési lehetőség és a kötelező bemutatkozási szabály, azaz a sajátnevesség elfogadása.

5.1. ábra. Hozzászólások számának megoszlása az Index Baja város topikjában. (Forrás: Index)

A témák tartalmát tekintve többé-kevésbé megvalósulnak az e-demokrácia feltételei, azaz a közösséget érintő ügyekről részben racionálisan,¹ elvileg mindenkinek egyenlő esélyt teremtve folyik a vita. Ez utóbbi feltétel sérelmet szenved a sajátnévhasználat miatt: aki nem meri véleményét a saját neve alatt közzétenni, azt a közösség megfosztja a részvétel jogától. E dilemmát részletesen elemzem a következő fejezetben.

Az e-demokrácia elengedhetetlen feltétele volt a döntéshozók részvétele, hajlandósága a releváns kérdések megválaszolására, illetve az online közösség által megfogalmazottaknak informális becsatornázása a döntéshozatalba. A bajai fórum elvileg több módon is törekszik e feltételeknek eleget tenni. Ha döcögősen is, de él egy *Kérdések a polgármesterhez* című rovat, ahol a város vezető hivatalnoka több-kevesebb rendszerességgel választ ad

¹ Ez a feltétel további definícióra szorul. Az egyszerűség kedvéért tekintsük jelen dolgozatban racionális vitának azt a párbeszédet, amelyben az egyes hozzászólások értékét kizárólag a benne foglalt és a téma szempontjából releváns értelmi tartalom határozza meg, és független a hozzászóló személytől, illetve annak esetleges megítélésétől. Baja esetében ez a feltétel azért csak részben valósul meg, mert a hozzászólások között gyakran felbukkannak olyan tartalmúak, amelyek nem a vitázó partner hozzászólását, tetteit, hanem magát a személyt minősítik.

a hozzá érkezett kérdésekre. Nem jó jel, hogy a kezdeti lelkesedés csökkenése figyelhető meg, azaz válaszok legintenzívebben az indulást követően születtek, aztán az idő múlásával egyre ritkábbá váltak. Hasonló kezdeményezésként a fórum gazdája a város képviselőtestületének valamennyi tagja számára topikokat nyitott. Ezzel elvileg az a maximálisan igazolható cél valósult volna meg, hogy a városi döntéshozatal valamennyi résztvevőjének ezen a médiumon keresztül kérdést lehessen feltenni. Ez a kísérlet kiábrándító eredményt hozott, hiszen a legtöbb képviselő esetében sem kérdés, sem válasz nem található a cím alatt. Mindezek a próbálkozások azért rendkívül fontosak, mert tételezett céljuk egy olyan szintű interaktivitás megvalósítása volt, ami a város valódi online-adottságainál magasabb szintű (ASPÁ besorolású) e-kormányzatot feltételezne. A kudarcok jól mutatják, hogy sem az infrastrukturális, sem a szabályozási keretek nem elégségesek Baja esetében ennek sikeres végrehajtásához. Erről a problémáról részletesen a következő fejezet második részében készíték elemzést.

Bajai online megjelenésének kétségtelenül legfontosabb vonulatát az Indexen üzemelő topik jelenti, azonban a város elektronikus közéletének egyéb fontos csomópontjai is említést érdemelnek. A város portálja a *baja.hu* címen érhető el. Ennek a domainnévnek a bejegyzésére kizárólag a városháza jogosult, amely azonban a kezelést átadta egy három magánszemélyből álló csoportnak. A lépést azzal indokolták, hogy a város neve alatt nem akartak egy „unalmas”, szokásos önkormányzati oldalt készíteni, inkább egy informatívabb, sokrétű portál elkészítését szorgalmazták. Az így megszülető oldalnak nem is igazából a helyi politika céljait kellett szolgálnia, hanem további, gazdasági, kulturális és turisztikai szempontoknak kellett érvényt szerezni.

Ez a cél némiképp igazolható, hiszen a kívülállók számára is triviális cím alatt praktikus olyan információkat szolgáltatni, amelyek nem kizárólag a város saját lakosságát érintik. A megvalósítás azonban több kérdést is felvet. Ez a cím vitathatatlanul a köztulajdont képviseli, egyetlen célja a köz érdekeinek szolgálata lehet, így magától értetődő, hogy a város polgárai választott képviselőiken keresztül jogosan tartanának igényt arra, hogy a cím alatti tartalmakról és az oldal működéséről szükség esetén dönthessenek. Ez az igény azért merül fel különösen élesen, mert a portál szolgáltatásainak részét képezi egy saját beszélgetős fórum, a *Bajai szalon*, amelynek működési rendjét így nem demokratikus elvek, hanem a részben politikailag is exponált üzemeltetők diszkrecionális jogai alapján szabályozzák. Ez a fórumcsoport

100 *Hatalom a mobiltömegek kezében*

– talán épp a bizonytalan háttér miatt – sokkal kevésbé népszerű, mint az Indexen működő társa. A helyzet valójában meglehetősen abszurd, hiszen az Index egy profitorientált vállalkozás elvileg mindenféle demokratikus kontroll nélkül, így az ott zajló online közélet kontrollálására legális-formális lehetőség nem kínálkozik. Ezzel szemben a város saját oldala elvileg alkalmas terep lenne egy teljesen ellenőrizhető saját vitafórum kialakítására. A bizonytalan háttér mellett – egyik szakértő interjúalanyom véleménye szerint – a *Bajai szalon* a lényegesen gyengébb technikai kivitel miatt is az Index preferálására sarkallja a résztvevőket.

A valóban szűken értelmezett önkormányzati információs szolgálat a *bajavaros.hu* címen érhető el. Ez a bajai városháza hivatalos oldala. Tartalmát tekintve megfelel az ASPA legalacsonyabb szintű ajánlásának, azaz kimerítően tartalmaz közérdekű telefonszámokat, hivatali időket. Hozzáférhetőek még itt a helyi rendeletek, amelyeket váltakozó intenzitással, nem mindig azonnal töltenek fel a hivatalnokok. Előremutató, hogy a városháza oldalán a már elfogadott rendeleteken túl az előterjesztések szövegei is olvashatók, amelyek akár egy online vita alapjául is szolgálhatnak és lehetőséget kínálnak az érdeklődők számára, hogy még a döntéshozatali folyamat erre alkalmas szakaszában hallassák véleményüket. Ezeken túl azonban a lap nyújtotta lehetőségek igen szerények, hiányzik az interaktivitás bármely formája. Ez az oldal szerepét kizárólag az egyoldalú, hivataltól kiinduló kommunikációként értelmezi, ezzel számtalan, az internet kínálta lehetőséget kihasználatlanul hagyva. A *baja.hu* esetében hangoztatott érvelés valóban értelmet nyer a *bajavaros.hu*-val kapcsolatban: a hivatalos önkormányzati honlap unalmas és – néhány esettől eltekintve – meglehetősen érdektelen. A baj ezzel csak az, hogy a városi honlap online tartalmáról döntők úgy tartják, hogy ennek így is kell lennie.

Az esettanulmány legfontosabb következtetései

A kiemelkedő aktivitás okai

Amint ezt a bevezetőben is megfogalmaztam, kutatásom egyik alapvető célja annak kiderítése volt, hogy milyen tényezők játszhatnak közre Baja esetében a város kiemelkedő online közéleti aktivitásának kialakulásában. Munkahipotézisként abból a feltevésből indultam ki, hogy valamilyen körülmény okán a város informatikai infrastruktúrája fejlettebb az országos átlagnál. Ezt a gondolatot némileg igazolni látszottak azok az előzetes tájékozódások,

amelyek során a jelenlegi piaci helyzetben rendkívül versenyképes áron kínált kábeles, tehát a helyi telefonálás költségeit kiváltó internetszolgáltatást találtam. A városba érkezve azonban megtudtam, mindez csak illúzió. Bár az árlista elkészült, a kábeles szolgáltatás beindításához szükséges beruházások még nem történtek meg, a városban nem létezik még ez a szolgáltatás, így nem csoda, hogy azt rendkívül versenyképes áron kínálják.

Másik feltevésém alapja az a tény volt, hogy a városban és a környező régióban nem a nemzeti monopólium, a Matáv, hanem egy koncessziós társaság, az Emitel nyújt telekommunikációs szolgáltatást. Ebből eredően a térségben az országostól kis mértékben eltérő díjszabás érvényes. Visszatekintve az előző évekre, az Emitel lényegesen kedvezőbb tarifarendszert alkalmazott, ami két intézkedésben volt tetten érhető: az internetszolgáltatók felé menő helyi hívásokból a Matávnál sokkal előbb adott kedvezményt, valamint *nyitott csomag* néven szerződés kötés nélküli internetszolgáltatást kínált, amelynél a hívás díján felül időarányosan számlázott az internetszolgáltatásért havi fix díj és előzetes bejelentkezés nélkül. Ez a nem túl nagy forgalmat bonyolító felhasználók számára kedvezőbb alternatívát jelentett a fix havidíjas csomagokhoz képest. Mindkét előny azonban 2000 végére megszűnt, egyrészt az új Matáv-tarifarendszer bevezetésével, amelynek köszönhetően a korábban kedvezményes pozícióban lévő Emitel-előfizetők egyszerűen rosszabb helyzetben találták magukat a nemzeti monopólium ügyfeleihez képest, másrészt az ingyenes internetszolgáltatók megjelenésével a kifelhasználók számára már nem jelentett többé előnyt az Emitel úgynevezett *nyitott csomagja*.

Mivel a telekommunikációs infrastruktúrában csak a korábbi, az internet fejlődése szempontjából még nem meghatározó időszakban rendelkezett Baja valós előnyökkel, és mivel az általam megkérdezettek egyöntetűen tagadták, hogy az Emitel mint tényező számottevő lenne, a város egyéb jellemzőit vizsgáltam meg, kontrollcsoportként hasonló méretű magyar városokat választva. Amint az az 5.1. táblázatból is kiolvasható, Baja egyedül a vállalkozások számát tekintve mutat szignifikáns előnyt (a nála jobb értéket mutató Szekszárd megyeszékhely, így elsőbbsége indokolt). A nem létező telekommunikációs előnyt jól szemlélteti a város sereghajtó pozíciója a telefonfővonalak tekintetében is. A vállalkozások magasabb száma azonban jelzésértékű lehet: a pezsgő gazdasági élet fizetőképessé teheti a lakosság egy kis hányadát még relatív árhátrány esetén is. Mindez alátámasztani látszik a bajai onlineközélet már eddig is említett arisztokratikus jellegét.

102 *Hatalom a mobiltömegek kezében*

	Állandó la- kosság	Háztartási elektromos fogyasz- tás(MWh)	Közép- iskolák száma	Könyvtár tagjai	Vállalkozások száma	Telefon- fővonalak száma
Baja	36523	33384	7	4622	1571	28810
Cegléd	35930	31761	6	6414	875	39194
Pápa	33341	34561	6	6153	766	19437
Szekszárd	35087	37125	9	6304	1829	66130
Kazincbarcika	33485	22524	6	5069	763	49834

5.1. táblázat. Baja város infrastrukturális fejlettségének néhány mérőszáma más hasonló lakosságú városok adataival összehasonlítva. (Forrás: KSH)

Mindenképp említést érdemel a városban jelen lévő informatikai-tudományos örökség, amelynek hozzájárulása a jelen helyzethez nehezen igazolható, ám több interjúalanyom egyetértett e tényező fontosságával. A városban két olyan intézmény is található, amelyek már a számítástechnika magyarországi hőskorában is a felhasználók közé tartoztak: kisebb súllyal a helyi obszervatórium, amelynek csillagászati számításiigényei már korán fejlesztéseket tettek szükségessé, illetve döntő súllyal a helyi, vízügyi területen dolgozó értelmiség, amely a vízügy diktálta rendkívül sokrétű és összetett számítások szükségessége miatt részesülhetett az elsők között a – még párt-határozattal jóváhagyott – számítógéposztás áldásaiban. Ezen a ponton kell megemlíteni, hogy még a rendszerváltás előtt a város utolsó tanácselnöke is fantáziát látott a számítástechnikában, így az elsők között szerelték fel a városházát számítógépes hálózattal, amelyet már a rendszerváltást követő években jelentősen korszerűsítettek.

A legfontosabb magyarázat azonban még ennyire sem kézzelfogható, így tudományos eszközökkel nehezen megragadható. A legtöbb interjúalany a bácskai emberek mentalitását jelölte meg mint alapvető tényezőt a pezsgő elektronikus közélet kialakulásában. A mentalitás vagy politikai kultúra kérdése több helyi sajátosságra vezethető vissza. Baja városa etnikailag rendkívül tarka képet mutat, népes szerb (bunyevác), horvát és sváb kisebbség él itt együtt a legnagyobb harmóniában. Ez a történelmi közösség toleranciára és nyitottságra tanította a lakosokat. A nagyszámú délszláv kisebbséghez tartozó bajai magán hordozza a déli népek sajátos jegyeit: szeretnek nagy

hangon, sokat beszélni, összejární, közösségi életet élni.² Az itt élők számára különösen fontos a földrajzi helyzet és távolságok virtualizálása, mivel a mesterségesen megvont déli határ kettészelte az addig évszázadokon át szerves egységet alkotó Bácskát, amelynek központja hol Baja, hol a mai Szerbiában található Zombor volt. Baja a határmódosításkor elvesztette központi szerepét és a jelenleg is érvényes közigazgatási struktúra szerint egy nagy megye déli peremére szorult.

Persze hiba lenne az okok keresésekor bármilyen túlzott általánosítást elkövetni. A fenti tényezők nem lehetnek egyszerre érvényesek valamennyi bajaira. Részben érvényesek viszont arra a szűk kis csoportra, akik naggyá tették a bajai online közéletet. Mindaz, amit ez a város elért az internet vonatkozásában, nem valósulhatott volna meg néhány ember aktivitása és szűnni nem akaró lelkesedése nélkül. Amikor 1999 végén néhány bajai egymásra talált az Index fórumain, a városban alig pár ember vett részt rendszeresen online vitákban. Ezek az úttörő szerepet felvállaló személyek terjesztették el informális hálózataikon keresztül ennek az új médiumnak a használatát, gyakorlatilag ők vették rá a város gazdasági-kulturális-politikai elitjének egy részét a csatlakozásra.

A becenév–sajátnév-konfliktus és egy lehetséges megoldási minta

Már a *Bajai régió* fórum bemutatásakor hangsúlyoztam a becenév kontra sajátnev vitában rejlő konfliktus lehetőségét. Baja esetében ez a konfliktus sajnos a nyílt összecsapásig eszkalálódott, és a szembenállás súlyos károkat okozott a város ígéretes kísérletének, sőt – sokak véleménye szerint – egyenesen zsákutcába juttatta a bajai online közösség fejlődését. Ennek a konfliktusnak vizsgálatunk szempontjából az ad különös jelentőséget, hogy alapja nem valamiféle Baja-specifikus körülmény, így elemzése minden biznnyal általános érvényű tapasztalatokkal szolgálhat.

Amint ezt a leíró részben is bemutattam, a *Bajai régió* fórum egyik legfontosabb megkülönböztető jegye az a határozott igény volt, hogy valamennyi hozzászóló személye azonosítható legyen, illetve, hogy ezt a normát következetesen ki is kényszerítették. A sajátneves formához ragaszkodóknak jól képviselhető érvek voltak: amennyiben az online politikai viták tartalmát

² A közösségi élet egyik fontos csomópontja Baján a halászlé. A férfiak gyakran gyűlnek össze, hogy már-már rituális szertartással elkészítsék a város messze földön híres étkét, majd a gyorsan fogyó pálinkától oldottá válva heves szócsaták kísérletében elfogyasszák kedvenceledelüket.

	Hozzászólások közelítő összege	Kimoderálások közelítő száma	Egy kimoderálásra jutó hozzászólások száma
Bajai régió	13000	750	17
Törzsasztal	1260000	27700	45
Politika	724000	30000	24

5.3. táblázat. *Bajai* régió fórum aktivitásának néhány mérőszáma más Index fórumok adataival összehasonlítva. (Forrás: Index statisztika)

komolyan vesszük és feltételezzük, hogy a politikai döntéshozatalra is befolyással lehetnek, úgy garantálni kell, hogy egy valós személyhez csak egy felhasználónév tartozzék, azaz egyfajta mandátumképzés valósuljon meg. Ezzel a követelménnyel megakadályozható, hogy egyetlen személy az általa egyedül képviselt pozíció mögé mesterségesen „tömeges” támogatottságot kreáljon egyszerűen úgy, hogy számos, amúgy beazonosíthatatlan beceneven bejelentkezik és a látszólag különböző személyek nevében saját érdekének megfelelő támogató hozzászólásokat tesz közzé az egyes vitákban.

Ezzel a látszólag elfogadható érveléssel a bajai internetezők egy csoportja – akik egyébként betartották a sajátneves szabályokat – akkor kezdett beszégetni, amikor olyan esetek sokaságáról szereztek tudomást, hogy számos, általuk a közösség értékes tagjának tekintett személy épp a sajátneves forma miatt zárkózik el az online részvételtől. Lassan kiderült, hogy számos igazolható ok létezik, amely sok embert kizár a sajátneves közéletből. Többeknek a munkahelyről vagy a városi hivatalból van csak hozzáférése az internethez. Ezekről a helyekről sokan figyelemmel is kísérték a vitákat, ám saját nevükön nem mertek hozzászólásokat eljuttatni, hiszen ez felettesük, főnökük számára annak egyértelmű bizonyítéka lett volna, hogy munkavégzés helyett más célra használják hivatali számítógépeiket. Sok esetben az a félelem is indokoltnak tekinthető, hogy a saját név használatával közölt vélemény rossz színben tüntetheti fel megfogalmazóját olyan személyek körében, akiktől egzisztenciálisan függ, legyen az főnök, ügyfél, partner vagy hivatali felettes.

A lappangó konfliktus akkor vált nyílt szembenállássá, amikor néhány, amúgy nem bajai illetőségű felhasználó, dacolva az előírással, becenevén juttatott el hozzászólásokat a *Bajai régió* fórumba. A kimoderálások, azaz a

moderátor általi hozzászólás-törlések száma arányaiban magasabb lett, mint az amúgy igen érzékeny *Politika* indexes fórumban (5.2 táblázat). A beceneves formát támogató bajaiak tábora védelmébe vette a másik oldal, azaz a sajátneves forma élharcosai által csak betolakodóknak tekintett felhasználókat. A fokozódó ellentétek 2000 végén – a *Bajai régió* születésének első évfordulója táján – jutottak el a végleges szakításig, amikor a fórum oldalain a betolakodóknak tekintett személyek és a beceneves forma támogatói órákig tartó, száz körüli hozzászólást eredményező párbeszédet bonyolítottak. Valószínűleg a karácsonyi ünnepek miatt a moderátorok kevésbé voltak éberek, így mire beleolvastak a fórumba, már ott volt a tekintélyes méretű „tiltott párbeszéd”. Ekkor következett be az az esemény, amelyre a helyi internetes folklór csak a sokat sejtető „nagy bajai kimoderálás” címen emlékszik. Történt ugyanis, hogy a moderátor, mikor észlelte a szabálytalan működést, az egész párbeszédet – a legálisan jelenlévők hozzászólásaival együtt – törölte a fórumról. A drasztikus lépést óriási felháborodás követte, amelynek következtében a sértett oldal szimpatizánsai örökös bojkottot hirdettek a *Bajai régió* Indexes fórumra és gyakorlatilag elhagyták azt.

Dolgozatom megírásával nem tekintem feladatomban, hogy a két tábor képviselői között igazságot tegyek. Mindkét tábor elfogadható, igazolható érvekkel rendelkezik, és úgy tűnik, hogy az Index-fórum adott keretein belül nincs olyan optimális megoldás, amely mindkét tábor és mindkét érvrendszer megalapozására szolgálna. A bajai precedens tanulsága, hogy az interneten zajló politikai tartalmú viták, ha már megközelítik az e-demokrácia minimális definíciója által meghatározott formát, nem létezhetnek mindenki által elismert, legitim kontroll nélkül. Egy helyi közösség esetében erre a legalkalmasabb az önkormányzat képviselőtestülete által megalakított bizottság lehet. Egy ilyen, valamennyi releváns helyi politikai erőt képviselni tudó testület feladata lenne, hogy a személyes döntésekkel megalkotott és végrehajtott vitázási szabályokat felülvizsgálja és elvégezze az esetleg szükséges korrekciókat.

Ennek a testületnek lenne a feladata az is, hogy szakértők bevonásával létrehozzon egy olyan saját internetes felületet, amelynek tulajdonjoga, költségvetése és üzemeltetése felett is kizárólag az önkormányzat rendelkezik. Ennek azért van jelentősége, mert egyedül így garantálható a legteljesebb mértékben a független és pártatlan működés. Nagy gonddal kellene ennek a városi fórumnak – amely legjobb helyén az önkormányzat honlapján lehetne – a működési rendjét meghatározni. Egy olyan hibrid megoldásra lenne

106 *Hatalom a mobiltömegek kezében*

szükség, amely megőrzi a sajátneves forma szülte előnyöket, de érvényesülni hagyja a becenévhasználók követeléseit is. Elsődleges cél, hogy minden résztvevő igazolhassa jogosultságát – azt, hogy bajai lakos és nagykorú –, valamint hogy mindenkire kizárólag egy felhasználónév tartozzék. Ez csak úgy valósulhat meg, hogy az önkormányzat maga végzi a felhasználónevek és jelszavak kiadását.

Praktikusan szemlélve a problémát, minden vitázni szándékozónak az önkormányzat illetékes hivatalához kellene fordulnia regisztrációs igényével. A hivatal csupán annyit ellenőrizne, hogy a személy korábban nem kapott jelszót, hogy bajai polgár és hogy nagykorú. A jelszó kiadásakor a személyi adatokat és a felhasználónév kapcsolatát egy szigorúan őrzött adatbázisban tárolnák. Erre kizárólag azért lehet szükség, hogy amennyiben a hozzászóló büntetőjogi felelőssége megállapítható, abban és csak abban az esetben azonosítani lehessen a szerzőt. Ez a kis korlát garanciát jelenthetne a viták tartalmának a szólásszabadság adta jogi keretek között tartására, ami nagyrészt teljesíti azt az elvárást, amelyet a sajátneves forma támogatói a viták tartalma kapcsán megfogalmaztak. Az adminisztráció számára könnyedén hozzáférhető adatbázisban csupán annak lenne nyoma, hogy az adott személyek kaptak-e már jelszót, így a biztonsági követelmények betartásával bárki megőrizhetné inkognitóját, amennyiben ezt igényli.

Mindezek a fejlesztések – bár kétségtelenül költségvonzattal járnak – az önkormányzat meglévő informatikai infrastruktúrájára és hivatali apparátusára támaszkodva elviselhető terhet rónának a városi költségvetésre. A nagyobb kihívás maga a döntés meghozatala és a mindenki által elfogadható szabályozás kidolgozása. Ebből a perspektívából teljesen elfogadható az az állítás, amelyet egyik interjúalanyom fogalmazott meg: az önkormányzattól sokkal kevésbé pénzre, mint inkább törődésre lenne szüksége a bajai elektronikus közéletnek.

Az internetes viták becsatornázása a helyi döntéshozatalba

A bajai viták tartalmának elemzésekor, illetve a helyszínen végzett adatfelvételkor különösen fontosnak találtam annak vizsgálatát, hogy a fórumokban megfogalmazottak közvetlenül vagy közvetve el tudnak-e jutni a város vezetőihez, és hogy ezek az információk mennyire képesek befolyásolni a helyi döntéshozatalt. Olyan precedensekre voltam kíváncsi, melyek esetében ez a ráhatás világosan megfigyelhető volt. Ilyen irányú vizsgálódásom kiábrándító eredménnyel zárult.

Az általam megkérdezettek egy része említett eseteket, melyekben tudomása szerint az online vita befolyásolta valamilyen módon a város vezetőit. Ebben a körben említést tettek szúnyogirtásról, a városi utak állapotáról, adósságállományról, egy tornaterem felépítéséről. A meghökkentő az volt, hogy valamennyi ilyen ügyet csupán egy-egy személy nevezett meg, és csak egyetlen olyan téma akadt, amelyről többekben is éltek emlékek. A bajai önkormányzat – sok másikhhoz hasonlóan – a városi kábeltévé-hálózat eladását fontolgatta, és ezzel kapcsolatban fordult a városi internetes közösséghez, mint a témában erőteljesen érintett, szakértőkkel tarkított csapathoz.

A kábeltévé-hálózat hasznosításának kérdése az internetezőknek azért is alapvető fontosságú volt, mert – amint azt a város telekommunikációs infrastruktúrája kapcsán már említettem – a betárcsázós, telefonköltséggel járó kapcsolódás helyett a televíziós kábelek kétirányú adatforgalomra alkalmasá tétele olcsóbb és kényelmesebb internet-hozzáférést kínált volna. Az internetezők megkeresése egy *ad hoc* informatikai bizottság felállítását eredményezte. Ez a csapat azt vállalta, hogy megvizsgálva az esetleges értékesítés körülményeit, tanácsaival segíti a város vezetését a helyes döntés meghozatalában. A bizottság munkájának eredményeképp egy olyan ajánlás született, hogy amennyiben az önkormányzatnak nem feltétlenül van szüksége az értékesítésből nyerhető forrásokra, akkor mindenképp halassza az eladást egy későbbi időpontra, amikor jobb feltételekkel és több pénzért magánosíthatja a város hálózatát.

Meglepetésre azonban a városháza mégis az azonnali eladás mellett döntött. Az ügyletre jellemző, hogy bár feltételül szabták a hálózat internet-szolgáltatásra alkalmassá tételét, a vevő azóta is adós ennek teljesítésével. Ennek a beruházásnak az elmaradása komoly gátja a bajaiak szélesebb körű és nagyobb intenzitású internetfelhasználásának. Az informatikai tanácsadó testület ügye pedig jól szemlélteti az internetes közösség bevonásának „virtualitását”. Az eladásról döntő vezetők érzékelték, hogy döntésükbe valamilyen módon be kell vonni az érintetteket, ám azok ajánlásait már figyelmen kívül hagyták, így valódi részvétel vagy érdekebecsatornázás nem történt.

Elvileg megvan a lehetősége annak, hogy a vitafórumok tartalma viszonylag gyorsan eljusson az érintett városi vezetőkhez. A városház hivatali struktúrájában létezik olyan felelős személy az igazgatás berkein belül, aki rendszeresen figyeli a Baját érintő online diskurzusokat és szükség esetén információval látja el az érintetteket. Néhány városi képviselő és maga a polgármester is szabadideje függvényében figyelemmel követi az internetes közösség ténykedéseit. Mindezek tényleges hatására azonban nemigen bukkantam kutatásaim során. Úgy tűnik, a bajai online közéleti kultúra még nem jutott el arra a szintre, hogy a fórumok működése túlmutasson az egyszerű véleménycserén vagy csevegésen. Minden bizonnyal a korábban vázolt konfliktus és szakítás is közrejátszott abban, hogy a város vezetése eleve nem komoly játékosként kezeli a bajai fórumok „lakóit”.

A további fejlődés lehetőségei

Munkahipotézisem utolsó pontja az volt, hogy a Baján kialakult kiemelkedő internetes közéleti aktivitásra támaszkodva a város úttörő szerepet vállalhatna fejlettebb e-demokrácia és e-kormányzat alkalmazásának meghonosításában. Azt feltételeztem, hogy az általam tanulmányozott kezdeti lépéseket megtevéők mint a helyi közösség központi figurái képesek lennének támogatni olyan önkormányzati törekvéseket, amelyekkel a város megelőzhetné szinte valamennyi vetélytársát és siker esetén az egész ország figyelmét és elismerését kiválthatná. Mivel dolgozatom írásának időpontjában a magyar kormány a Széchenyi Terven keresztül (is) kiemelten támogat sokféle informatikai fejlesztési projektet, a források egy része is biztosítható lenne.

Mindezek ellenére úgy tűnik, hogy Baja város vezetése nem mutat az átlagosan elvárhatónál nagyobb affinitást nagyívű informatikai beruházások végrehajtására, ám erre van elfogadható indoka is. A döntéshozók asztalán már ma is számtalan megfontolandó ajánlat hever olyan önkormányzati ügyviteli rendszerekkel kapcsolatban, amelyek moduláris felépítésűek és igény esetén olyan internetes kaput szolgáltathatnak, amelynek révén a város polgárai a világhálón keresztül is intézhetnék bizonyos ügyeiket. Ez a gyakorlatban az e-kormányzati besorolás egy magasabb szintjének megvalósítását jelentheti, hiszen a jelenleg még teljesen hiányzó interaktivitást teremthetné meg. Kicsit továbbgondolva a lehetőségeket, egy ilyen integrált rendszer arra is képes lehetne, hogy kezelje a város vitafórumát az előző részben vázolt megoldási sémát követve. A rendszer integrációja révén a jelszavak kiadása is automatizálható lehetne, hiszen a lakónyilvántartás adatbázisait használva

a program magától ellenőrizhetné, hogy mindenkinek csak egy felhasználónév jusson.

A probléma viszont az, hogy egy ilyen alkalmazáscsomag üzembe helyezése egy Baja méretű város költségvetésében mindenképp komoly tételként jelentkezne. Ez nem jelenti azt, hogy a város ne rendelkezne elégséges forrásokkal egy ilyen beruházáshoz. A félelmek inkább abból táplálkoznak, hogy látva a kormányzat ambiciózus informatikai fejlesztési politikáját, az óvatos városvezetők – akár okkal – tarthatnak attól, hogy rövid időn belül egységes szabályozás születhet az önkormányzati ügyviteli rendszerekkel kapcsolatban. Amennyiben a súlyos összegekért megvásárolt rendszer nem teljesíti ezeket a központi direktívákat, könnyen előfordulhat, hogy a beruházás egésze kidobott pénzzé válik. Ezt a kockázatot joggal nem vállalhatja el egy újraválasztásra törekvő politikus.

Ebben a helyzetben a megoldás csak az lehet, hogy az informatikai kormányzat – teljesítve a várakozásokat – minél hamarabb álljon elő olyan egységes normákkal, amelyek valamennyi önkormányzati integrált rendszer számára irányadók lehetnek. Szerencsés lenne, ha ebben a körben sikerülne – a programcsomagok részét alkotó – internetes vitafórumok működéséhez is olyan szabályokat alkotni, amelyek figyelembe veszik a bajai precedens tapasztalatait mind az azonosíthatóság, mind a becsatornázás szempontjából. Egy ilyen, bölcsen megalkotott ajánlás sok helyi közösséget megóvhatna attól, hogy online közéletük fejlődése alatt azokba a csapdába essenek, amelyek még most is hátráltatják a bajaiak további fejlődését.

Összefoglalás

A bajai internetes közélet beható tanulmányozása alkalmasnak bizonyult arra, hogy néhány téves feltételezést cáfoljon, továbbá, hogy rávilágítson azokra potenciális veszélyekre, amelyek a város vezetőségének gondatlansága miatt jönnek létre. Baja sok szempontból úttörő szerepet vállalt a magyarországi helyi e-demokrácia és e-kormányzat történetében, és ezzel szükségszerűen együtt jár, hogy az állatorvosi ló szerepét töltsse be.

A fokozott internetes közéleti aktivitást kiváltó körülmények vizsgálatakor kitűnt, hogy ezen a minimális szinten nem elsősorban a telekommunikációs infrastruktúra állapota a döntő – mint ahogyan azt előzetesen feltételeztem –, hanem sokkal inkább a potenciális résztvevők által képviselt humán

110 *Hatalom a mobiltömegek kezében*

tőke. Ez részben a városban jelen lévő informatikai intelligenciából táplálkozik, de talán még inkább azokból a nyitott, kommunikatív természetű központi személyiségekből, akik lelkesedésükkel, aktivitásukkal képesek voltak életre hívni egy pezsgő online közösséget.

Kutatásom talán legfontosabb tanulsága az a veszélyforrás, amelyet a sajátneves-beceneves konfliktus hordoz magában. Ez a vita – amely a bajai internetes közösség fejlődését súlyosan visszavetette – olyan tanulságokkal szolgál, amelyek valamennyi, később fejlődésnek induló helyi kezdeményezés számára tanulságosak lehetnek. Egy ilyen helyzetben elkerülhetetlennek tűnik az önkormányzat mint valamennyi fél által legitimnek elismert hatóság részvétele és gondoskodása.

Az online közélet becsatornázása a helyi döntéshozatalba – talán épp a vezetés távolságtartása miatt – eddig gyakorlatilag elhanyagolható volt Baján. Az egyetlen esetként említhető kábeltévé-hálózattal kapcsolatos ügy inkább csak az érintettek látszatbevonásának tekinthető, és éppen az így született döntés teremtett olyan körülményeket, amelyek a megfizethetőbb internetelés hiányában kizárták újabb csoportok bevonását az online vitákba.

A jövőbeni fejlődés lehetőségei a humán tőke szempontjából adottak ugyan Baján, de egy korszerű, integrált önkormányzati ügyviteli rendszer beszerzését az ország szakkormányzatának pozitív döntése is komolyan befolyásolhatná. Mindenképp szükséges, hogy az e-demokráciával és az e-kormányzattal kapcsolatos rendelkezésre álló ismeretek, tapasztalatok függvényében a kormányzat olyan rendszerek beszerzésére ösztönözze az ország önkormányzatait, amelyek valóban előrelépést hozhatnak mind a hivatali ügyek intézésében, mind az egyéni értékek és érdekek magasabb színvonalú és hatásosabb artikulációja érdekében.

Források

Off-line

- Arendt, Hannah, 1958: *The Human Condition*, Chicago: University of Chicago Press
Budge, Ian, 1996: *The New Challenge of Direct Democracy*, Cambridge: Polity Press
Butler, David - Ranney, Austin, 1994: *Referendums around the world: the growing use of direct democracy*, Houndmills: Macmillan

- Docter, Sharon and Dutton, William H.: *The First Amendment Online: Santa Monica's Public Electronic Network* in Tambini, Damian (eds.), 1998: *Cyberdemocracy: technology, cities, and civic networks*, London: Routledge
- van Dijk, Jan A. G. M., 1996: *Models of Democracy – Behind the Use of New Media in Politics* in *The Public* Vol. 3 (1996) No. 1
- Kis, Gergely – Vértes, Csaba, 2001: *Gyorsjelentés az Internet-gazdaságról*, Budapest: GKI Gazdaságkutató Rt.
- Kovács, Tibor (főszerkesztő), 2000: *Területi Statisztikai Évkönyv*, Budapest: KSH
- KSH Bács-Kiskun megye, 2000: *Bács-Kiskun megye statisztikai évkönyve*, Kecskemét: KSH
- Mill, John Stuart, 1991: *Considerations of Representative Government*, Buffalo: Prometheus Books
- Mikro Volán Elektronika, 2000: *Posta és távközlési adatai*, Budapest: Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium
- Tsagarousianou, Roza, 1998: *Electronic Democracy and Public Sphere* in Tambini, Damian (eds.), 1998: *Cyberdemocracy: technology, cities, and civic networks*, London: Routledge
- Széll, Péter, 2000: *Az Internet helyzete Baja városában* in *Internet Hungary 2000, Internet-felhasználók Konferenciája*, Budapest: Kamera Hungária Bt.

On-line

- American Society for Public Administration (ASPA) and United Nations Division for Public Economics & Public Administration, 2001, *Global Survey of eGovernment*, <http://www.aspanet.org/>
- Unisys: *E-signatures: Another Signs of Time*, <http://www.unisys.com/home/e-signatures/>
- A bajai obszervatórium honlapja, <http://www.bajaobs.hu/>
- Bajai régió fórum az Indexen <http://index.hu/forum/forum.cgi?a=f&f=25>
- Bajai Szalon fórum <http://forum.baja.hu/>
- Emitel, <http://www.emitel.hu/>
- Sugonet, <http://www.sugonet.hu/>
- Bajai városháza <http://www.bajavaros.hu/>
- Baja portálja <http://www.baja.hu/>

Interjúk

- „Wagner úr” (wagnerur@satimex.tvnet.hu), Index moderátor
- Eperjesi László (eperjesi@westel900.net), helyi számítógép kereskedés vezetője
- Gálai Antal (galai@linguasoft.hu), a helyi főiskola tanára, a baja.hu egyik adminisztrátora

112 *Hatalom a mobiltömegek kezében*

Gyulavári József (*duces@freemail.hu*), önkormányzat sajtófelelőse
Hornják Miklós (*miklos.hornyak@nexta.hu*), bajai antropológus egyetemi hallgató, a bajai internetes közélet kutatója
Kovács József (*actual@emitel.hu*), vaskúti nyugalmazott vámtiszt, polgármesterjelölt
Márfai Péter (*marfai@marfai.hu*), a helyi képviselőtestület tagja, a baja.hu egyik adminisztrátora
Marosi Zoltán (*-mz-@index.hu*), egy helyi nagyvállalat informatikusa, társalapítója a Bajai régió fórumnak
Matkovits Kornél (*aevk@visio.c3.hu*), a városi könyvtár igazgatója
Muity Mijo (*mijo@emitel.hu*), helyi vállalkozó, társalapítója a Bajai régió fórumnak
Nehéz-Posony Ferenc (*pozsi@mail.index.hu*), technikai szerkesztő, Index
Széll Péter (*szell.peter@index.hu*), Baja polgármestere
Szommer Károly, az önkormányzat vezető informatikusa
Tajcs László (*tajcs@externet.hu*), a képviselőtestület tagja
Thernesz Tibor (*tiborne@externet.hu*), helyi vállalkozó